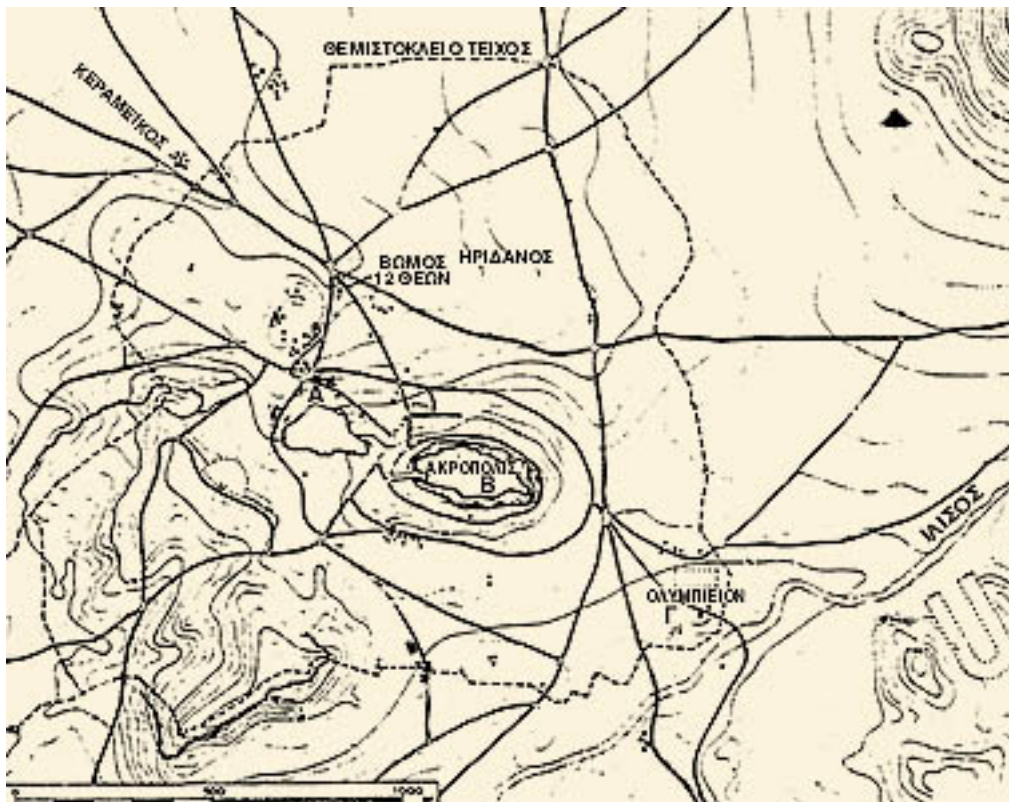

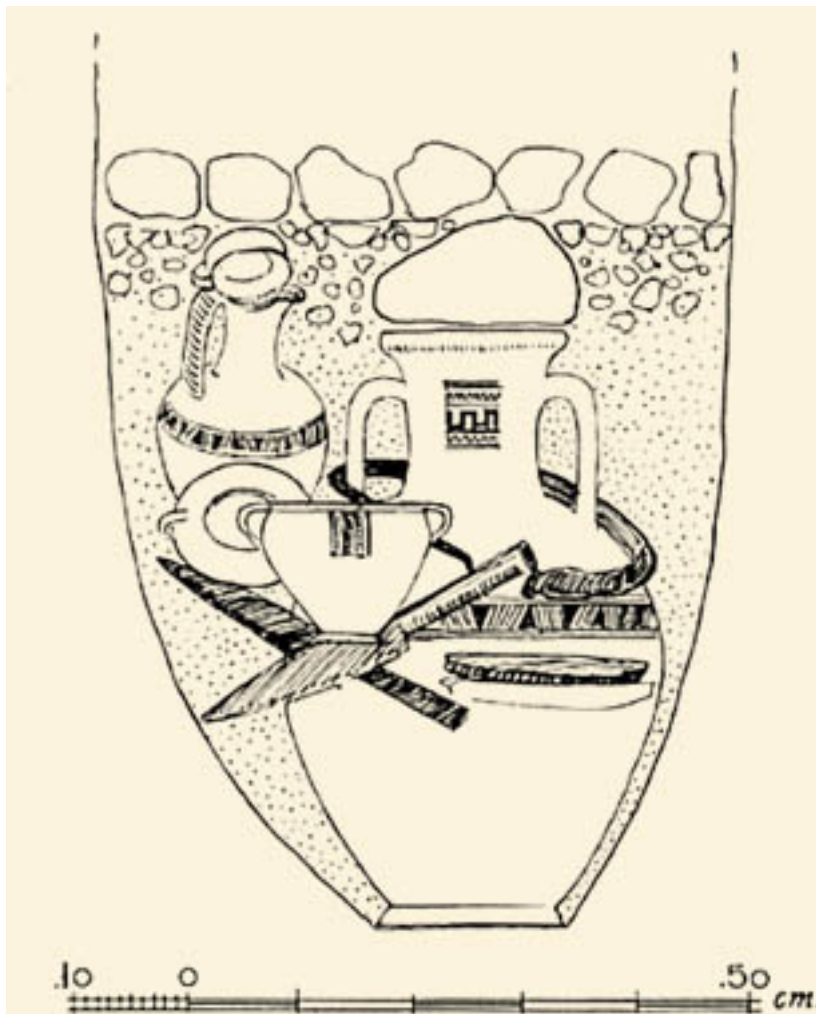

Περισσότεροι από 28 αθηναϊκοί τάφοι ανήκουν στην εποχή αυτή: οκτώ στη βόρεια κλιτύ του Αρείου Πάγου, 12 στην περιοχή του Κεραμεικού (όλοι, εκτός από έναν, στη νότια όχθη του Ηριδανού) και τουλάχιστον οκτώ σε άλλα σημεία. Κανένα νεκροταφείο της εποχής αυτής δεν μπορεί να θεωρηθεί περισσότερο αριστοκρατικό από κάποιο άλλο, εφόσον σε όλες τις πιο πάνω περιοχές έχουν βρεθεί αρκετά πλούσιοι ΠΓ τάφοι. Κυριαρχούν οι καύσεις, δημοφιλείς στην Αθήνα από παλαιότερα, με μόνες εξαιρέσεις τρεις ενταφιασμούς παιδιών της ΠΓ Ι. Οι ανδρικές καύσεις τοποθετούνταν σε αμφορείς με λαβές κατακόρυφες από τον λαιμό προς την κοιλιά. Ένας αμφορέας με ευρύτερο σώμα και με μικρές λαβές στον ώμο περιείχε την τέφρα μιας γυναίκας.

Ένας από τους ενταφιασμούς που βρέθηκε νότια του Κεραμεικού (οδός Πουλοπούλου) περιείχε ένα περιδέραιο με 183 χάντρες από φαγεντιανή - με εξωτική πολυτέλεια για την εποχή. Σε έναν άλλο, βόρεια της Αγοράς (οδός Αγ. Δημητρίου), ένα μικρό κορίτσι τάφηκε με δύο χάλκινα βραχιόλια, λίγες χάντρες από φαγεντιανή και δύο ζεύγη πολύ μικρών πήλινων υποδημάτων. Το μικρότερο ζευγάρι έχει χαρούμενη διακόσμηση με ζωηρά μοτίβα της ΠΓ Ι. Ένας τρίτος τάφος, στον Άρειο Πάγο, δεν περιείχε τίποτε, εκτός από τον σκελετό ενός αγοριού 4-6 ετών, δύο θαλασσινά όστρεα, τον σκελετό ενός χοιριδίου και έξι μικροσκοπικά αγγεία. Προς τιμή του νεκρού αυτού, ο τάφος του (και οι άλλοι που ήταν δίπλα του και τώρα είναι κατεστραμμένοι) είχαν περιτοιχιστεί, πριν από το τέλος του 9ου αι., με ένα ωοειδή περίβολο. Στον χώρο αυτό συγκεντρώθηκαν πολλά αναθήματα κατά τη διάρκεια των επόμενων διακοσίων χρόνων.

Για την καύση των ενηλίκων έσκαβαν ένα μικρό επίμηκες σκάμμα με έναν βαθύτερο λάκκο στο ένα άκρο, όπου τοποθετούσαν τον τεφροδόχο αμφορέα, βυθισμένο συνήθως ως το μισό

του ύψους. Τις πλουσιότερες πληροφορίες σχετικά με την τελετή της αποτέφρωσης μας δίνει μια καύση νεαρής γυναίκας στον Άρειο Πάγο. Καθώς το σώμα της καιγόταν σε παρακείμενη πυρά, οι συγγενείς και οι φίλοι της έκαναν μια επιτάφια γιορτή προς τιμήν της. Μέσα στην πυρά ρίχτηκαν και έσπασαν οινοχόες, αγγεία πόσεως και πυξίδες (από τα διασκορπισμένα θραύσματα, καμένα και μη, δεκαεπτά έχουν συγκολληθεί, στα υπολείμματα της πυράς έχουν επίσης βρεθεί απανθρακωμένα σύκα). Τα απανθρακωμένα οστά της συλλέχθηκαν μετά την καύση και τοποθετήθηκαν σε τεφροδόχο μαζί με μικρά προσωπικά είδη: δύο σπειροειδή δαχτυλίδια από ήλεκτρο, ζεύγη χάλκινων πορπών και περονών, ένα μικρό σιδερένιο μαχαίρι κουζίνας, ένα πήλινο σφοντύλι και τρεις οστέινες κυλινδρικές ψήφοι. Η τεφροδόχος τοποθετήθηκε κατόπιν στον βαθύ λάκκο. Σαν πώμα χρησιμοποιήθηκε μια άκαυτη πυξίδα. Ανάμεσα στα υπολείμματα της πυράς, που συσσωρεύτηκαν στο ρηχότερο τμήμα του σκάμματος, βρέθηκαν δύο ζεύγη πολύ μικρών πήλινων υποδημάτων, όμοιων με αυτά που βρέθηκαν στον ενταφιασμό του μικρού κοριτσιού. Όταν τελικά γέμισε ο τάφος, σημειώθηκε η θέση της τεφροδόχου με μια επίπεδη λίθινη πλάκα τοποθετημένη επάνω σε δύο μικρά στηρίγματα, έτσι ώστε το βάρος της να μην πέφτει στο αγγείο.

Τρία μόλις μέτρα μακρύτερα βρέθηκε η καύση ενός ενήλικου άνδρα, 34 περίπου χρόνων. Από τα αντικείμενα που κατείχε φαίνεται πως ήταν πολεμιστής και ιππέας. Γύρω από το

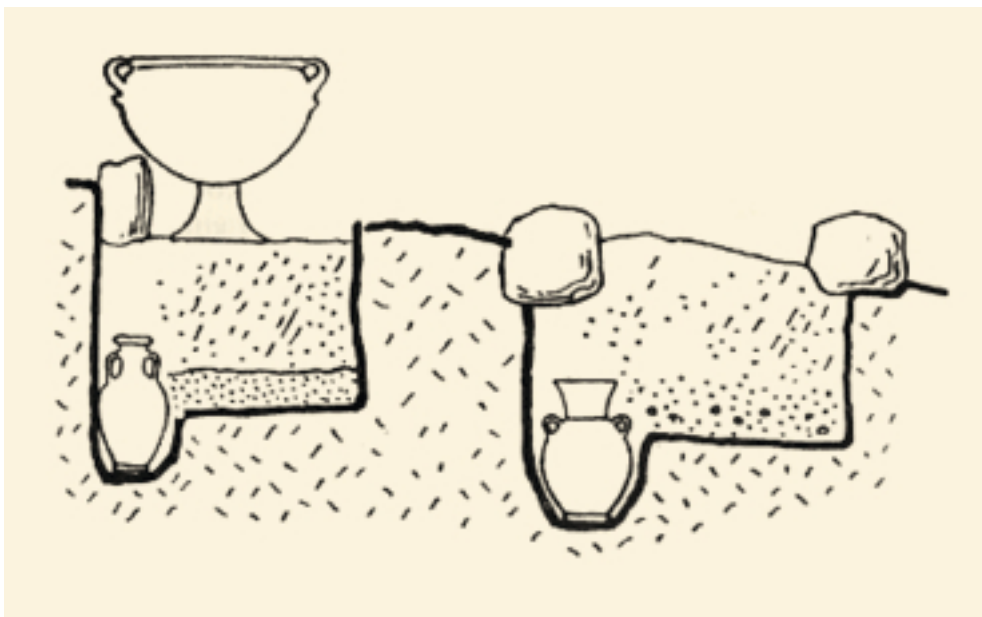
λαιμό του τεφροδόχου αμφορέα ήταν το σιδερένιο του σπαθί, που είχε σκόπιμα λυγιστεί και καταστραφεί. Ο σιδερένιος εξοπλισμός του περιελάμβανε δύο αιχμές δόρατος με σωληνόμορφη υποδοχή, έναν μεγάλο πέλεκυ, μια αιχμή ακοντίου, ένα ζευγάρι χαλινάρια αλόγου και δύο μαχαίρια. Υπήρχε επίσης μια ακονόπετρα. Όλα αυτά τα αντικείμενα είχαν μαζευτεί σε ένα δέμα (τα αποτυπώματα του υφάσματος είναι ακόμη ορατά) και είχαν τοποθετηθεί στο λάκκο πλάι στην τεφροδόχο του. Κοντά στον ώμο της τεφροδόχου τοποθέτησαν μία οινόχρηστη και τρεις κανθάρους.

Βορειοανατολικά της Αγοράς (οδός Αγ. Μάρκου), βρέθηκε μια διπλή ταφή, που περιείχε την καύση ενός άλλου πολεμιστή, με το σπαθί του παρόμοια κατεστραμμένο και λυγισμένο γύρω από τον τεφροδόχο αμφορέα του. Ο άλλος τεφροδόχος αμφορέας της ταφής περιείχε γυναικεία καύση. Οι δύο καύσεις φαίνεται πως έγιναν κατά την ίδια περίοδο, και το νεότερο αγγείο του τάφου είναι μια ακέραιη οινόχρηστη της ΠΓ ΙΙ. Ο τεφροδόχος όμως αμφορέας της είναι του πρωτογεωμετρικού στυλ, που δείχνει ότι τον χρησιμοποίησαν στο σπίτι τους για μια γενιά προτού ταφεί. Η διπλή αυτή ταφή αποτελεί μια σπανιότατη εξαίρεση στην Αθήνα της εποχής αυτής, όπου σε κάθε τάφο έθαβαν έναν μόνο νεκρό.

Τρεις ανδρικές ταφές της ΠΓ ΙΙ στον Κεραμεικό (αρ. 2, 38, 74) δίνουν μια ανάλογη πολεμική εντύπωση. Παρόλο που κανείς τους δεν είχε τόσο πλούσια κτερίσματα όσο ο τάφος του πολεμιστή στον Άρειο Πάγο, ωστόσο όλοι περιείχαν μερικά επιθετικά όπλα, τα οποία όμως κάηκαν στην πυρά και η διατήρησή τους είναι κακή. Σε καλύτερη κατάσταση είναι του τάφου αρ. 38, όπου βρέθηκε ένα ξίφος, μία αιχμή δόρατος και ένα καμπύλο μαχαίρι, όλα τυπικά για την εποχή. Το ξίφος είναι πολύ καλής κατασκευής, μακρύ (0,80 μ.), αμφίστομο, του τύπου "Naue II", ο οποίος ήταν πολύ διαδεδομένος σε όλη τη διάρκεια των Σκοτεινών Αιώνων και της Γεωμετρικής εποχής. Πολύ χαρακτηριστική είναι και η ωραία φυλλόσχημη αιχμή του δόρατος με τη συνεχή κεντρική νεύρωση. Η σωληνόμορφη υποδοχή είναι ασυνήθιστα επιμήκης, ένα γνώρισμα που δεν συναντάται σε μεταγενέστερες περιόδους. Φαίνεται πως με τον τρόπον αυτό το όπλο γινόταν πιο αποτελεσματικό για κρούση, όχι όμως και τόσο κατάλληλο για ρίψη, αντίθετα, οι δύο ελαφρύτερες αιχμές δοράτων του πολεμιστή του Αρείου Πάγου προορίζονταν σαφώς για εκτινασσόμενο δόρυ. Τα μοναδικά άλλα μεταλλικά κτερίσματα των τάφων αυτών ήταν απλές ημισφαιρικές χάλκινες φιάλες, που χρησιμοποιήθηκαν σαν πώματα των τριών τεφροδόχων αμφορέων. Αυτός ο τύπος αγγείου είχε εισαχθεί από την Κύπρο κατά τα τέλη του 10ου αι. και γίνεται ιδιαίτερα δημοφιλής στην Αθήνα κατά τις περιόδους ΠΓ και ΜΓ Ι.

Σε μια γυναικεία ταφή καύσεως της ΠΓ Ι στον Κεραμεικό (αρ. 7) βρέθηκαν μερικά τυπικά προσωπικά είδη καλλωπισμού. Δύο μακριές περόνες χρήσιμες στην ενδυμασία. Δύο δαχτυλίδια που είναι τα πρώτα χρυσά αντικείμενα που βρέθηκαν στην Αθήνα μετά την αρχή της Πρωτογεωμετρικής εποχής, η διακόσμησή τους με έκτυπες κουκκίδες δηλώνει ότι εισήχθησαν πιθανότατα από την Κύπρο.

Η ποικιλία των κτερισμάτων δεν είναι μεγάλη, φανερώνει όμως τουλάχιστον κάποιο ενδιαφέρον για τις μεταθανάτιες ανάγκες κάθε νεκρού, ανάλογα με το φύλλο, την ηλικία

και τη θέση του. Φαίνεται ότι μερικά κτερίσματα ήταν προσωπικά αντικείμενα του νεκρού: τα εργαλεία και τα όπλα για τους άνδρες, τα μικροαντικείμενα του σπιτιού και τα κοσμήματα για τις γυναίκες και τα παιχνίδια για τα παιδιά. Τα άκαυτα αγγεία στοιβάζονται συνήθως γύρω από το άνω μέρος της τεφροδόχου του ενηλίκου. Σε δύο ανδρικούς τάφους στον Κεραμεικό (αρ. 1, 2) διαπιστώνεται ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τους νεκρούς. Και στις δύο ταφές υπήρχε ένας μεγάλος κρατήρας τοποθετημένος ακριβώς επάνω από τον τεφροδόχο αμφορέα και δίπλα σε μια αργή λιθινή στήλη που χρησίμευε ως σημείο του τάφου. Ο κρατήρας αυτός είχε χαρακτήρα αναμνηστικού μνημείου και δεχόταν επίσης σπονδές για τον νεκρό. Στον κρατήρα του τάφου αρ. 2 η βάση αφαιρέθηκε σκόπιμα, ώστε οι σπονδές να στραγγίζουν στον τεφροδόχο αμφορέα που βρισκόταν ακριβώς από κάτω.